

ATabula
ARasa

Oružana radost

Alfredo M. Bonanno

Alfredo M. Bonanno
Oružana radost

La gioia armata, Edizioni Anarchismo, Catania, 1977; prijevod
Dario Vošten i Vida Papić, 2009.

tabularasa.anarhija.net

Sadržaj

Uvod	5
Uvod engleskom izdanju	6
Oružana radost	8
I	8
II	10
III	12
IV	17
V	20
VI	23
VII	26
VIII	31
IX	33
X	37
XI	41

XI

*Idemo naprijed! Rukama i srcem, riječju i perom, mačem
i puškom, ironijom i psovkom, krađom, trovanjem i po-
žarom, povedimo... rat s društvom!*

– Déjacque

Na stranu s očekivanjima, okljevanjima, snovima o socijalni miru, malim kompromisima, naivnostima, svim tim metaforičkim dronjcima, koje nam dostavljaju prilikom brojnih prodajama kapitala. Na stranu s velikim analizama, koje sve objašnjavaju do najmanjih detalja. Knjižurine pune znanja i straha. Na stranu s buržujskom demokratskom iluzijom o dijalogu i diskusiji, o debati i skupštinama, o prosvjetiteljskim sposobnostima šefova mafije. Na stranu sa znanjem i iskustvom, koje je buržujska radna etika usadila u naša srca. Na stranu sa stoljećima kršćanstva, koja su nas učila požrtvovnosti i poslušnosti. Na stranu sa svećenicima svih redova i službi, sa šefovima, s revolucionarnim vodičima, bilo oni manje revolucionarni ili oni koji uopće nisu revolucionarni. Na stranu s brojem, s iluzijom količine, s pravilima tržišta, s ponudom i potražnjom. Sjednimo nakratko na ruševine povijesti našeg izrabljivanja i razmislimo.

Svijet ne pripada nama ako taj svijet ima gospodara, a taj gospodar je toliko glup da ga želi takvog kakav je. Neka si ga uzme. Neka počne brojati ruševine umjesto palača, groblja umjesto gradova, mulj umjesto rijeka, zaraženo blato umjesto mora.

Najveći svjetski spektakl iluzija više nas ne očarava.

Sigurni smo da će se iz naše borbe odmah i sada stvoriti zajednice radosti.

Po prvi će put život pobijediti smrt.

kuje u svijetu smrti, manje je smrtonosna od smrti koja se prodaje kao život.

Na taj način kapital može vrlo lako mistificirati poruke koje prenosi radost. Čak ni revolucionari nisu sposobni iščitati do kraja pravu smisao doživljaja radosti iz perspektive logike kvantitete. Ponekad blebetaju o beznačajnim pristupima. A ponekad se prepuštaju osudama koje nisu mnogo drugačije od onih koje upućuje kapital.

Opće pravilo značitelja u tržišnom spektaklu je roba. Aktivni element ove nagomilane mase je rad. Osim tih elemenata, u proizvodnoj shemi ne postoje drugi koji bi istovremeno mogli imati neko negativno i pozitivno značenje. Postoji mogućnost usvajanja ne-rada, ali ne kao negaciju rada već kao obustavu rada na određeno vrijeme. Isto tako, postoji mogućnost usvajanja ne-robe, odnosno personificiranog predmeta, ali samo kao reifikaciju slobodnog vremena, odnosno nečeg što je samo hobi u isječcima vremena koje nam proizvodni ciklus ostavlja. Jasno je da su ovi znakovi: ne-rad i ne-roba praktični za opći model proizvodnje, ukoliko ih se shvati na taj način.

Samo razjašnjavanjem nekih značenja radosti i odgovarajućih značenja smrti kao elemenata dvaju suprotstavljenih svijetova koji se međusobno bore, možemo prenijeti neke elemente djelovanja radosti bez da budemo u zabludi da ih možemo prenijeti sve. Tko počinje iskušavati radost, čak i putem djelovanja koje nije izravno povezano s napadom na kapital, otvoreniji je za shvaćanje značenja napada, bar više od onih koji se pridržavaju nazadne vizije sukoba, vizije koja se temelji na kvantitativnoj obmani.

Na taj je način još uvijek moguće da sova poleti.

Uvod

Upravo će izaći drugo pravo pravcato izdanje ove knjižice. Od rujna 1977. kada je izašlo prvo izdanje, koje je bilo tiskano u pet tisuća primjeraka, zbog raznih sudskih postupaka koji su se završili mojom osudom na godinu i pol dana zatvora zbog poticanja na pobunu i subverzivnu propagandu, postojali su samo pretisci i nedopuštene kopije. Pretiske, koji su bili potpuno istovjetni originalu kako se ne bi kršio zakon, izdali su i uredili Edizioni Anarchismo, i bilo ih je dvanaest s ukupno sto tisuća primjeraka dok je nedopuštenih kopija bilo bar 5 uzimajući u obzir samo one za koje znamo. Osim toga, moramo spomenuti i prijevode na druge jezike.

Mislim da se radi o mojoj najraširenijoj i najčitanijoj knjižici, usprkos tomu što je prošlo 30 godina od njezinog nacрта. Usprkos razvoju događaja i promjenama teorijskih koncepcija koje prate život svakog anarhista i revolucionara, ovaj tekst još uvijek zadržava svoju svježinu i čitljivost.

Nije još došlo do nikakvih ispravki, ni onih pravopisnih.
Neka sova i dalje leti.

Alfredo M. Bonanno, Trst, 23. veljače 2007.

Uvod engleskom izdanju

Ova knjiga je napisana 1977. u jeku revolucionarne borbe koja se vodila u tom trenutku u Italiji i upravo je iz te perspektive treba i čitati, uzimajući u obzir tadašnju situaciju koja je danas duboko promijenjena.

Revolucionarni pokret, u suštini i onaj anarhistički, bio je još u razvojnoj fazi i tada je sve izgledalo moguće, čak i uopćavanje oružanog sukoba.

Ali trebalo je biti na oprezu zbog opasnosti od specijalizacije i militarizacije, što je uža manjina militanata željela nametnuti desecima tisuća drugova koji su se borili svim mogućim sredstvima protiv represije i pokušaja Države – uistinu poprilično slabim – da reorganizira način upravljanja kapitalom.

Takva je bila situacija u Italiji, ali nešto slično se događalo u Njemačkoj, Francuskoj, Velikoj Britaniji i drugim državama.

Od temeljnog je značaja bilo pokušati izbjeći da veliki broj akcija, koje su drugovi svakodnevno provodili, akcije kojima su napadali ljude i strukture vlasti i kapitala, ne budu svedene na logiku upravljanja isključivo jedne oružane stranke, kao što su, na primjer, bile Crvene brigade u Italiji.

U tome je smisao knjige. Prikazuje kako iz svakodnevnog primjenjivanja oslobođenja i uništenja može nastati radosna logika borbe, a ne smrtonosna i ustaljena metoda nepopustljivosti unutar granica prethodno uspostavljenih pravila vladajuće grupe.

Neki od ovih problema danas više ne postoje. Razriješila su ih teška povijesna zbivanja. Slom realnog socijalizma odjednom je, a možda i zauvijek, izmjenio intervencionističke isprazne tlapnje marksista svih usmjerenja i svake vrste. Ali nije ugasio, već, napro-

kažemo: nije trenutak za revoluciju, tada stežemo remene na krevetu; kad kažemo: takve akcije su, objektivno gledajući, provokacija, tada oblačimo bijelu kutu mučitelja.

U vrijeme kada je bilo malo protivnika, strojnica je dobro radila. Deset mrtvih je prihvatljivo. Trideset tisuća, sto tisuća, dvijesto tisuća, označili bi prekretnicu u povijesti, bili bi revolucionarno polazište tolikih razmjera da bi dugotrajno poljuljali mirni sklad tržišnog spektakla. Uostalom, kapital je postao lukaviji. Lijek posjeduje neutralnost koju oružje nema. Ima terapijski alibi.

Neka se kapitalu stavi pod nos njegov statut ludosti. Neka se preokrenu suprotstavljene strane.

Neutralizacija pojedinca je ustaljena praksa komercijalizirane skupnosti kapitala. Cijelo je društvo jedna velika umobolnica. Izjednačavanje mišljenja je terapijski proces, stroj smrti. Proizvodnja se ne može provesti u spektakularnom obliku kapitalizma, u odsustvu ovog izjednačavanja. Ako je odbijanje svega toga, odnosno izbor radosti naspram smrti, onda je to znak ludosti, onda je trenutak da svi počnu shvaćati koja se zamka krije iza svega toga.

Cjelokupna mašinerija kulturne tradicije Zapada je mašinerija smrti, negacija stvarnosti, lažno kraljevstvo, koje je skupilo u sebi sve vrste gadosti i nepravdi, izrabljivanja i genocida. Ako je odbijanje takve logike proizvodnje osuđeno kao ludost, onda je potrebno objasniti razliku između ludosti i ludosti.

Radost se naoružava. Njezin napad je prevladavanje tržišne halucinacije, stroja i robe, osvete i vodstva, partije i kvantitete. Njezina borba prekida logičku vezu profita, strukture tržišta, programirani smisao života, krajnji dokument arhive. Njezina razorna eksplozija mijenja slijed ovisnosti, nomenklaturu pozitivnosti i negativnosti, kodeks tržišne obmane.

Ipak, to se mora znati objasniti. Nije lako prenijeti značenje od svijeta radosti na svijet smrti. Uzajamni su kodeksi uzdrmani, međusobno se poništavaju. Ono što je u svijetu radosti obmana, to je u svijetu smrti stvarnost i obrnuto. Fizička smrt, koju se toliko opla-

umobolnice neće nikad zatvoriti za njim. Svijet ludosti bit će mu stran, iako umobolnica postoji pored svake tvornice, ispred svake škole, iza svakog polja, usred svakog predgrađa.

Budimo pažljivi da našom kritičkom ispraznošću ne olakšamo put državnim dužnosnicima u bijelim kutama.

Kapital radi na stvaranju interpretativnog kodeksa koji bi trebao kružiti među širokim masama. Na temelju tog kodeksa, javno mijenje prilagodit će se gledati na revolucionare, odnosno atentatore na poredak gazdi, kao na luđake. Iz toga proizlazi potreba da im se otvore vrata umobolnica. Čak i sadašnji zatvori, koji su organizirani po njemačkom modelu, postaju specijalni zatvori za revolucionare, pa zatvori koji se nameću kao primjeri, pa pravi pravcati logori za manipulaciju mozgom i zatim prave umobolnice.

Takvim ponašanjem kapital se ne želi samo braniti od borbe izrabljivanih. To je i jedini mogući odgovor, uzimajući u obzir unutarnju logiku tržišne proizvodnje.

Umobolnica je za kapital opipljivo mjesto gdje se prekida globalnost spektakularne funkcije. Zatvor pokušava na sve moguće načine postići taj globalni prekid, ali ne može uspjeti jer je blokiran od strane temeljnih zahtjeva njegove ortopedske ideologije.

„Područje“ ludnice nema početka ni kraja, nema povijesti, nedostaje mu promjenljivost spektakla. To je mjesto tišine.

Suprotno tomu, drugo „područje“ tišine, groblje, ima dar govora, glasno priča. Mrtvi pričaju. A naši mrtvi pričaju glasno. Naši mrtvi mogu biti teški, jako teški. Zato će se kapital uvijek truditi imati ih što manje. U skladu s tim, rast će broj „gostiju“ u umobolnicama. „Domovina socijalizma“ može na tom polju puno toga poučiti.

Umobolnica je najsavršenija terapijska organizacija za slobodno vrijeme. Obustava rada bez traumi za tržišne strukture. Nedostatak proizvodnje bez negacije proizvodnje. Luđak ne mora raditi i u svom neradu ne mora potvrđivati mudrost rada kao suprotnost ludosti.

Kada kažemo: nije vrijeme za oružani napad na Državu, tada otvaramo vrata ludnice za drugove koji organiziraju napad; kada

tiv, ponovno je pobudio želju za slobodom i anarho-komunizmom, koji su se već svugdje proširili, pogotovo među pripadnicima mlađih generacija, iako se u većini slučajeva ne pozivaju na tradicionalne simbole anarhizma, njegove akronime i teoriju za koju se smatra, zbog shvaćenog ali ne i prihvaćenog osjećaja, da su zaražene ideologizmom.

Danas je ova knjiga ponovno aktualna, ali gledana iz druge perspektive. Nije više kritična prema teškoj strukturi nagomilavanja koja više ne postoji, već je sposobna s radošću uočiti snažne mogućnosti pojedinca na putu prema uništenju svega onoga što nas ugnjetava i uređuje.

Za kraj moram podsjetiti da su u Italiji knjigu osudili na uništenje. Presuda talijanskog Vrhovnog suda osudila ju je na lomaču. U svim knjižnicama u kojima se nalazio primjerak knjige stigla je okružnica Ministarstva unutarnjih poslova, kojom se naredilo njezino spaljivanje. Bilo je dosta knjižničara koji su odbili uništiti knjigu smatrajući takav postupak primjeren nacistima ili inkviziciji, ali knjiga se po zakonu ne može posuditi. Isto tako knjiga ne može kružiti Italijom i mnogim drugovima su oduzeti primjerci knjige tijekom nebrojenih premetačina njihovih domova.

Zbog pisanja ove knjige osudili su me na godinu i pol dana zatvora.

Alfredo M. Bonanno, Catania, 14. srpnja 1993.

Oružana radost

I

(Revolucija 1848. u Parizu) biješe praznik bez početka i kraja.

— Bakunjin

Ali zašto su ti dobri dečki pucali Montanelliju¹ u noge? Zar ne bi bilo bolje da su mu pucali u usta?

Naravno da bi bilo bolje. Ali bilo bi i teže. Osvetoljubljivije i mračnije. Osakatiti takvu zvijer moglo bi imati dublji i jači smisao osim osvete, odnosno kazne za Montanellijevu odgovornost, kao fašiste i sluge šefova.

Osakatiti ga znači prisiliti ga na šepanje, prisjećati ga na to. Uostalom, zabavnije je nego pucati mu u usta, jer tada bi mu mozak izašao na oči.

Drug koji svako jutro ustaje da bi išao na posao, koji se gubi u magli, koji ulazi u tvorničko i uredsko ozračje bez zraka gdje nalazi uvijek ista lica: lice šefa odjela, mjerača vremena, špijuna smjene, ovisnika o poslu sa sedmero djece na grbači. Taj drug osjeća potrebu za revolucijom, borbom i fizičkim obračunom, čak i smrtonosnim, ali isto tako zna da to mu treba pružiti i određenu radost, i to odmah, a ne kasnije. Radost zamišlja u svojoj mašti, dok hoda

¹ Indro Montanelli (1909–2001), jedan od najpoznatijih talijanskih novinara 20. stoljeća, preživio je atentat 1977. godine koji su organizirale Crvene brigade, pri čemu su mu pucali u noge, jer je bio „rob multinacionalnih kompanija i sluga vlasti“ i glasno je progovarao protiv ljevičarske atmosfere koja se stvarala u Italiji u to vrijeme. (http://ita.anarchopedia.org/Indro_Montanelli)

Uništenje gazdi vodi k uništenju robe, a uništenje robe vodi k uništenju gazdi.

X

Neka sova poleti.

— Atenska poslovice²

„Neka sova poleti“. Neka loše započeta djela završe dobro. Neka se revolucija, koja je toliko udaljena od revolucionara, ostvari bez obzira na preostale želje za društvenim mirom.

Kapital će dati posljednju riječ bijelim kutama. Zatvori neće moći još dugo postojati. Stare utvrde prošlosti, prošlosti koja preživljava u zaludenoj mašti nekog umirovljenog reacionara, urušit će se s padom ideologije, koja se temelji na društvenoj ortopediji. Neće biti više osuđivanih. Kriminalizacija, koju će kapital provesti na što racionalniji mogući način, proći će kroz umobolnice.

Odbiti spektakl znači biti izvan stvarnosti, jer cijela stvarnost je spektakl. Odbiti pravila koja nameće tržišni kodeks, znači biti lud. Ne nakloniti se pred bogom robe, stajat će vas odlaska u ludnicu.

Liječenje će bit radikalno. Neće biti više torture inkvizicije i krvi po zidovima: takve stvari ostavljaju dojam na javnost, konzervativni buržujci interveniraju, izmišljavaju opravdanja i ispravke, uzrokuju metež u skladu spektakla. Nitko se ne protivi potpunom uništenju osobnosti, koja se smatra jedinim radikalnim lijekom za bolesne umove. Dokle god će čovjek osjećati da je okružen nepokolebljivim kapitalističkim spektaklom, imat će dojam da se vrata

² Bonanno aludira na čuvenu Hegelovu izreku, „Tek kada se počne spuštati sumrak, Minervina sova širi krila i uzleće“. (Predgovor za *Filozofiju prava*, 1820) Po njemu, neka istorijska epoha ili proces može se shvatiti tek kada se počne približavati svome kraju – ili slomu. „Atensko“ poreklo te metafore nije izvesno. (Napomena AB)

o opasnosti oružanih organizacija, mit o svetosti države, mit o moralu, o zakonu itd.

Zbog takve situacije, organizacije i njezini militanti primorani su prihvatiti određenu ulogu. U okviru „uloge“, igra više nema smisla. Sve postaje „ozbiljno“, dakle lažno, spektakularno i tržišno. Radost se pretvara u „masku“. Osoba postaje anonimna, uživlja se u ulogu, nije više u stanju razlikovati stvarnost od privida.

Kako bi se slomio začarani krug tržišne predstave, potrebno je odbiti čak i ulogu „profesionalnog“ revolucionara.

Oružana borba mora izbjeći nametanje „osobine“ profesionalnosti, podjelu rada koju joj vanjski obrazac kapitalističke proizvodnje želi nametnuti.

„Uradi sam“. Nemoj se odreći globalnog sadržaja igre zbog manjkavosti kojega uloga uzrokuje. Brani svoje pravo na radost. Spriječi kapitalov projekt smrti. On može prodrijeti u svijet kreativnosti igre samo pod uvjetom da onaj koji igra se pretvori u igrača, živi stvaratelj u mrtvaca, koji je u zabludi da je živ.

Ako se „svijet igre“ organizira na centraliziran način, nema više smisla pričati o igri. Kada predložimo našu ideju o „oružanoj radosti“, moramo predvidjeti i mogućnost da kapital ponovno prisvoji revolucionarani program. Ponovno prisvajanje može se provesti vanjskim upravljanjem svijetom igre tako da se odredi uloga igrača, uloge uzajamnosti u zajednici igre, mitologija igračke.

Kad se srežu veze s centralizacijom i vojskom, kapitalu se pomućuju ideje koje se temelje na kodeksu spektakularne proizvodnje kvantitativnog tržišta. Na taj način, koordinirana akcija radosti postaje zagonetna za kapital. Postaje ništavna, bez svrhe, van stvarnosti. A to je zbog toga što su bit, svrha i stvarnost kapitala lažni, dok su bit, svrha i stvarnost revolucije realno postavljeni.

Potrebu za proizvodnjom zamjenjuje potreba za zajedništvom. Odluke pojedinca unutar zajednice igre imaju smisla samo u sklopu te potrebe. Uzori smrti iz prošlosti otkrivaju se u njihovom nedostatku stvarnosti, u njihovoj lažnoj suštini.

pognute glave u magli, dok provodi sate u vlakovima i tramvajima, dok se guši pod beskorisnim papirima ili u beskorisnim vijcima, koji postoje da bi držali zajedno beskorisne mehanizme kapitala.

Nadoknađena radost koju mu šef plaća tjedno (tjedni odmor) ili godišnje (godišnji odmor) je kao voditi ljubav za novce. Da, vanjski izgled je jednak, ali nešto nedostaje.

Na stotinu tekstova je nabacano u knjigama, lecima, revolucionarnim novinama. Treba učiniti ovo, treba učiniti ono, treba gledati stvari tako, treba gledati na stvari kako kaže petar, kako kaže pavao, jer petar i pavao pravi su tumači svih petra i pavla iz prošlosti, onih s velikim slovom, kojima su ispunjenim zatupljujući svesci klasika.

I njih treba imati pri ruci. Dio su liturgije, njihov izostanak predstavljao bi negativni predznak, izazivao bi sumnju. Istina je da je korisno imati ih pri ruci, jer pošto su glomazni (odnosno teški) može ih se baciti nekom dosadnjakoviću na glavu, a premda nije nova, jedna je od dražih mogućnosti upotrebe revolucionarne valjanosti teza iz prošlosti (i sadašnjosti).

Nigdje nema tekstova o radosti u tim svescima. Strogost samostana može zaviditi atmosferi kojom odišu te stranice. Njihovi autori, svećenici revolucije osвете i kazne, provode dane važući i zbrajajući zločine i kazne.

S druge strane, ove vestalke u trapericama zavjetovale su se na djevičanstvo pa zbog toga se nameću i postavljaju zahtjeve. Žele da im se isplati žrtva koju su učinili. Najprije su napustili sigurno okružje svoje klase pa su sve svoje snage stavili na raspolaganje raseljenima i privikli se pričati jezikom koji nije njihov i podnositi prljave stolnjake i neuredne krevete. Pa neka ih se bar saslušaju.

Sanjaju o urednim revolucijama, uređenim načelima, anarhiju bez meteža. Kada stvarnost pođe u drugačijem smjeru odmah optužuju za izazivanje i viču sve dok ih policija ne čuje.

Revolucionari su pobožan svijet. Revolucija nije.

II

Ja nazivam mačku mačkom.

– Boileau

Toliko smo zaokupljeni revolucionarnim problemom kako i što proizvoditi, da nitko ne govori o samoj proizvodnji kao revolucionarnom problemu.

Ako je proizvodnja temelj izrabljivanja kojeg provodi kapital, mijenjati način proizvodnje znači mijenjati način izrabljivanja, a ne njezino nestajanje.

Mačka, koju obojite u crveno, još uvijek je mačka.

Proizvođač je svetinja. On se ne dira. Neka se posvećuje njegova žrtva u ime revolucije i gotova je priča.

A što ćemo jesti?, pitaju se najzabrinutiji. Kruha i straha, odgovaraju jednostavni realisti gledajući jednim okom lonac, a drugim pušku. Ideje, odgovaraju smušeni idealisti koji jednim okom gledaju sanjaricu, a drugim čovječanstvo.

Tko dira u produktivnost – umire.

Kapitalizam i oni koji se protiv njega bore zajedno sjede na lešu proizvođača, ali bitno je da svijet proizvodnje ide dalje.

Za one koji uživaju u blagodatima proizvodnje kritika političke ekonomije je racionalizacija načina proizvodnje uz ulaganje minimalnog truda. Ostali, koji su izrabljivani moraju voditi brigu da ništa ne nedostaje. U suprotnom, kako bi se živjelo?

Kada sin tame izlazi na svijetlo dana ne vidi ništa, kao kad se spoticao u tami. Radost ga zasljepljuje. Ubija ga. On to naziva halucinacijom i osuđuje ju.

Trbušasti i malaksali buržuji uživaju u svom rasipnom besposličarenju. Uživati je, dakle, grijeh. To znači slagati se s buržujkim pobudama, i izdati proletarijat koji proizvodi.

To nije istina. Buržoazija će dati sve od sebe kako bi održala proces izrabljivanja živim. Čak su i oni pod stresom i ne nalaze trenutak za radost. Njihova su putovanja prilika za nova ulaganja. Nji-

Revolucionarna struktura koja traži trenutak radosti u revolucionarnom djelovanju usmjerenom k uništenju moći, smatra da su alati pomoću kojih će ostvariti uništenje samo alati, odnosno sredstva. Oni koji koriste ove alate ne smiju im postati robovima. Oni koji ih ne znaju koristiti ne smiju postati robovi onih kojih ih znaju koristiti.

Diktatura alata najgora je diktatura.

Najvažnije oružje revolucionara je njegova usredotočenost, savjest, odluka za djelovanjem, individualnost. Konkretna oružja su samo alati i kao takvi podložni su stalnom kritičkom preispitivanju. Potrebno je razviti kritiku oružja. Bili smo svjedocima brojnih slučajeva santifikacije strojnice, brojnih slučajeva santifikacije vojne djelotvornosti.

Oružana borba se ne tiče samo oružja. Ono ne može samo predstavljati revolucionarnu stvarnost. Opasno je svoditi složenu stvarnost na samo jednu stvar. Ustvari, igra bi mogla biti opasna, jer bi mogla svesti eksperiment života na igračku, koja time postaje magična i apsolutna. Nije slučajno da se u simbolima brojnih borbenih revolucionarnih organizacija pojavljuje strojnica.

Potrebno je gledati puno dublje kako bi se shvatio duboki smisao revolucionarne borbe kao radosti, kako bi se izbjegle iluzije i zamke iskrsnulog tržišnog spektakla putem mitskih predmeta ili predmeta pretvorenih u mit.

U sučeljavanju s oružanom borbom kapital je na izmaku snaga. Trudi se do posljednjeg daha. Kako bi se suprotstavio na polju na kojem se ne osjeća jako sigurno, potrebna mu je suradnja javnog mijenja. Zato nastaje psihološki rat, koji koristi najsuptilnije oružje moderne propagande.

U suštini, kapital je u svojem današnjem opipljivom obliku ranjiv, s obzirom na revolucionarnu strukturu koja može odrediti vrijeme i način napada. Kapital je svjestan svoje slabosti i zato se sklanja. Policija mu nije dovoljna, a ni vojska. Ljudi ga trebaju stalno čuvati. Čak i najjadniji sloj proletarijata. Kako bi uspio u tome, mora podijeliti klasni front. Mora proširiti među siromašnima mit

daće kako bi se spektakl proširio. Na kvantitativnom polju kapital prihvaća sukob, jer su mu poznati svi odgovori. On sam stvara odgovore, ima monopol nad kodeksom.

Suprotno tomu, radost revolucionarnog čina je zarazna. Širi se poput mrlje ulja. Igra stvara vlastito značenje djelovanjem u stvarnosti, ali s time da se ne ukopava u model vladanja odozgo. Raspršuje se u tisuću produktivnih i nestabilnih smjerova. Unutarnja povezanost s igrom gubi se u napadu. Ipak, vanjski smisao opstaje, odnosno značenje koje igra ima za one koji nisu unutra i žele ga prisvojiti. Oslobođajuće posljedice igre od temeljnog su značaja među onima koji prvi prihvate igru i onima koji „promatraju“.

Na taj se način stvara zajednica radosti. Spontano stvaranja kontakata od temeljnog je značaja za ostvarenje najdubljeg značenja igre. Igra je čin zajednice. Rijetko kad se pojavljuje samostalno. Kad se oblikuje na taj način, sa sobom često nosi i negativne elemente psihološkog uklanja. U tom se slučaju ne radi o pozitivnom prihvaćanju igre kao kreativnog trenutka stvarnosti ispunjene borom.

Osjećaj zajedništva u igri spriječava samovolju pri izboru značenja igre. Kada nedostaje osjećaj zajedništva, pojedinac bi mogao nametnuti svoja pravila igre i svoja značenja, koji bi drugima bili neshvatljivi. Time bi mogao prouzročiti preoblikovanje igre u trenutnu obustavu negativnih posljedica njegovih osobnih problema (problem rada, otuđenja, izrabljivanja).

U zajedničkom dogovoru značenje igre obogaćuje se i zahvaljujući uzajamnim djelima. Oslobođena i obostrano iskazana mašta daje više prostora kreativnosti. Svaki izum, svaka nova mogućnost može se doživiti kolektivno bez pretpostavljenih modela i biti od presudnog značaja i kao kreativni trenutak, premda bi na putu do svog ostvarenja mogao naletiti na tisuću problema.

Na kraju, tradicionalna revolucionarna organizacija nameće svoje tehničare. Ne može izbjeći opasnost od zapadanja u tehnokraciju. Veliki značaj, koji se pridaje sredstvima djelovanja, osuđuje ju na propast.

hove ljubavnice su pete kolone za dobivanje informacija od konkurencije.

Bog proizvodnje ubija čak i svoje ponizne sluge. Odrubimo im glave i iz njih će izaći hrpa smeća.

Promatrajući bogataša okruženog svojim slugama, gladan će se čovjek prije svega htjeti osvetiti uništenjem neprijatelja. Ali neka se spasi plijen! Bogatstvo se ne smije uništiti, nego ga treba iskoristiti. Nije bitno od čega se sastoji, koliko traje i kakve su mu mogućnosti upotrebe. Bitno je oduzeti ga vladajućima i slobodno raspodijeliti svima.

Svima? Dakako, svima.

A kako će se dogoditi prijelaz?

Revolucionarnim nasiljem.

Dobar odgovor. Ali što konkretno učiniti nakon što odrubimo toliko glava dok nam ne postane dosadno? Što ćemo učiniti kada ne budemo mogli pronaći nijednog šefa, tražeći ga čak šibicom?

Tada će nastupiti kraljevstvo revolucije. Svakome prema njegovim potrebama, svatko prema svojim mogućnostima.

Pazi družo! Ovo smrdi na proračunatost. Govori se o potrošnji i proizvodnji, dakle, ostajemo unutar granica proizvodnosti. Aritmetika nam ulijeva sigurnost. Dva plus dva su četiri. Nitko neće moći poreći sve ove „istine“. Brojevi vladaju svijetom. Ako smo to oduvijek radili, zašto to ne bi činili zauvijek?

Svi mi trebamo čvrsto tvrdo kamenje kojim ćemo izgraditi zid protiv zabrinjavajućih podražaja, koji stižu do grla. Svi mi imamo potrebu za materijalnim. Vlasnik se kune u svoj novčanik, seljak u svoju motiku, revolucionar u svoju pušku. Dajte oduška kritici i sva ova materija propada.

Vanjska svakodnevnica uvjetuje nas i ponavlja u svojoj materijalnoj tromosti. Djeca smo banalne svakodnevce. Čak i kada pričamo o „važnim stvarima“, kao što je revolucija naše su oči uprte u kalendar. Gazde se boje revolucije, jer bi im se oduzeo novčanik, seljaci će se boriti u revoluciji kako bi dobili zemlju, a revolucionar da bi potvrdio svoju teoriju.

Gledano na ovaj način, ne postoji razlika između problematike novčanika, zemlje i revolucionarne teorije. Sve je potpuno imaginarno i čini ogledalo ljudskih iluzija.

Samo je borba stvarna.

Borba udaljava gazdu od seljaka i uspostavlja savez između seljaka i revolucionara.

Organizacijski oblici materijalne proizvodnje ideološka su sredstva koji prikrivaju temeljnu iluziju identiteta pojedinca. Taj identitet se preslikava na zamišljenu ekonomsku vrijednost. Kodeks uspostavlja njegovo tumačenje. Neki elementi ovoga kodeksa su u rukama gospodara. Shvatili smo to gledajući u konzumerizam. Tehnologija psihološkog ratovanja i totalne represije elementi su tumačenja da smo ljudi ukoliko proizvodimo.

Ostali dijelovi kodeksa su dostupni za korištenje pod promjenljivim uvjetima. Ne revolucionarnim, već jednostavno promjenljivim, unutar samog sistema. Razmotrimo, primjerice, društveni konzumerizam koji zamjenjuje gospodski konzumerizam posljednjih godina.

No, tu su još i ostali. Profinjeniji. Samoupravna proizvodnja još je jedan element kodeksa izrabljivanja.

I tako dalje. Ako nekome padne na pamet da mi organizira život, taj netko neće nikada biti moj drug. Ako svoj stav pravda time da uvijek treba postojati netko tko „proizvodi”, jer, u protivnom, bi izgubili svoj ljudski identitet i prepustili se „divljoj i neotesanoj naravi”, odgovoriti ćemo da je odnos priroda – čovjek samo jedna iluzija prosvjećene marksističke buržoazije. Zašto se oduvijek želi pretvoriti mač u vile? Zašto se ljudi uvijek moraju brinuti kako se razlikovati od prirode?

III

Ako ljudi ne postignu ono što je potrebno, umorit će se od onoga što je beskorisno.

Obmanjujuću igru kapitala (spektakl robe) mora zamijeniti stvarna igra oružanog napada na kapital s namjerom uništavanja obmane i spektakla.

IX

Uradi sam.

– Priručnik „Uradi sam“

Lako je, možeš to sam uraditi. Sam ili s nekolicom drugova od povjerenja. Nije potrebno puno sredstava. Ni veliko tehničko znanje.

Kapital je ranjiv. Dovoljna je odlučnost.

Otupili smo u beskonačnosti brbljarija. Nije u pitanju strah. Nije nas strah, samo su nam glave otupile zbog velikog broja gotovih ideja. Ne možemo ih se osloboditi.

Čovjek koji je usredotočen na svoje djelo nije hrabar čovjek. To je čovjek koji je razbistrio svoje misli, koji je shvatio bespotrebnost tolikog truda za igranje uloge u predstavi, koju mu je namjenio kapital. Takav svjestan čovjek napada hladno i usredotočeno. Ostvaruje se u radosti. Kraljevstvo smrti nestaje pred njim. Iako za gazde stvara uništenje i teror, u svom srcu i u srcima izrabljivanih nalazi radost i spokoj.

Revolucionarne organizacije teško to shvaćaju. Nameću model koji reproducira simulaciju proizvodne stvarnosti. Kvantitativna sudbina onemogućava im kvalitativni pomak na području estetike radosti.

Ovakve organizacije doživljavaju čak i vojni napad kvantitativno. Postavljaju ciljeve uzimajući u obzir izravni sukob.

Na taj način kapital nadzire svaki hitan slučaj. Može si dozvoliti prihvaćanje proturječnosti, ukazati na njegove suprotstavljene spektakularne oblike, iskoristiti negativne posljedice na proizvo-

ja je nastala unutar revolucionarnog pokreta, potreba koju ni sve analize i opravdanja ovog svijeta nisu mogle nametnuti.

Ova potreba je napad neprijatelja, izrabljivača, njegovih sluga. Sporo se razvija unutar pokreta. Samo kada izađe na svjetlo dana, pokret prijelazi iz faze obrane u fazu napada. Moralna analiza i opravdanje nalaze se na prvom mjestu, a ne na zadnjem, ispred onih koji izlaze na ulice pokušavajući im podmetnuti nogu. Nalaze se u višestoljetnom sustavnom nasilju kapitala nad izrabljivanima. Ali nije nužno da budu gotovi i spremni za upotrebu. Ovaj je zahtjev samo drugačiji oblik naših racionalizirajućih namjera, našeg sna za nametanjem novog modela, koji ne pripada stvarnosti.

Neka se spuste ti Kozaci. Nemojmo podupirati reakcionarnost koja nam ne pristaje. Nemojmo prihvatiti dvosmisleni poziv kapitala. Umjesto da pucamo na naše drugove ili na nas same, bolje je da pucamo u policajce.

U povijesti ima trenutaka u kojima znanost postoji u svijesti onih koji se bore. U tim trenucima nisu potrebni tumači istine, jer ona proizlazi iz samih događaja. Stvarnost borbe stvara teoriju pokreta.

Nastanak tržišta označio je stvaranje kapitala, prijelaz iz feudalističkog u kapitalistički sustav proizvodnje. Ulaskom proizvodnje u fazu spektakla postalo je potrebno širenje tržišnih oblika na sve ono što postoji: ljubav, znanost, osjećaji, svijest, itd. Spektakl se poprilično povećao. Druga faza ne kviri prvu, kako tvrde marksisti. To je drugačija faza. Kapital jede sve, čak i revoluciju. Ako ona ne odluči raskrstiti s planom proizvodnje i zahtjeva nametati alternativnu proizvodnju, kapital će je progutati unutar tržišnog spektakla.

Jedino borba ne može biti progutana u stvarnosti sukoba. Neki njezini oblici, kada se užljebe u određene organizacijske oblike, mogu se umetnuti u spektakl. Ali kada raskrste s temeljnim značenjem koji kapital pridaje proizvodnji, onda je to umetanje jako teško.

Aritmetički i osvetnički diskurs u ovoj fazi nema smisla. Ako se ponavlja onda dobiva metaforičko značenje.

– Goethe

Čovjeku je potrebno puno stvari.

Općenito, ovu se tvrdnju shvaća u smislu da čovjek ima neke potrebe i prinuđen je da ih zadovoljava.

Na taj se način stvara promjena čovjeka koji od jedne povijesno točno određene jedinice postaje dualnost (sredstvo i cilj u isto vrijeme). Upravo se on ostvaruje zadovoljavanjem svojih potreba (odnosno radom), dakle, on je sredstvo vlastitog ostvarenja.

Svatko uviđa koliko se mitova nalazi iza ovih tvrdnji. Ako se čovjek bez rada ne razlikuje od prirode, kako se može ostvariti zadovoljavanjem svojih potreba? Da bi to mogao, morao bi već biti čovjek, njegove bi potrebe trebale biti već zadovoljene i ne bi imao potrebe za radom.

Sama roba uobličuje veliku korist simbola. Na taj način postaje mjerilo, mjerna jedinica, vrijednost razmjene. Spektakl počinje. Dije se uloge. Množe se. U beskonačnost. Bez promjena koje su vrijedne pažnje, glumci se trude glumiti.

Zadovoljavanje potreba ima refleksni, zanemarivi učinak. Najvažnija je čovjekova promjena u „predmet“, a sa čovjekom i svega ostalog. Priroda postaje „predmet“. Kad se koristi, ona sama se kviri i kviri životne porive čovjeka. Između prirode i čovjeka nastaje ogromna praznina koju treba ispuniti. Za to se brine robno tržište svojim širenjem. Spektakl se širi do te mjere da proždire samog sebe i vlastitu proturječnost. Publika i pozornica ulaze u istu dimenziju i ponovno su na raspolaganju za višu i širu razinu reprodukcije samog spektakla, i u beskonačnost.

Tko bježi od tržišnog kodeksa ne zaslužuje da se materijalizira i ispada „van“ stvarnog sjedišta spektakla. I tada ga se označava prstom. Okružen bodljikavom žicom. Ako ne prihvati mogućnost prilagođavanja, ako odbije prihvatiti novu razinu kodifikacije postaje kriminalac. Njegova je „ludost“ jasna. Nije prihvatljivo odbiti obmanutost u svijetu koji je stvorio stvarnost na obmani i svoju opipljivost na izmišljotini.

Kapital upravlja spektaklom pomoću zakona nagomilavanja. Ali ništa se ne može bezgranično nagomilavati. Čak ni kapital. Krajnji kvantitativni proces je obmana, kvantitativna obmana. To su šefovi odlično shvatili. Izrabljivanje preuzima različite ideološke oblike i modele kako bi osiguralo, na kvalitativno drugačiji način, ono nagomilavanje koje nije moglo trajati vječno u kvantitativnom pogledu.

Na taj način sve ispada paradoksalno i prividno, ali kapitalu to nije važno, jer on drži uzde i piše pravila. Ako treba prodavati obmanu pod stvarnošću i to mu donosi profit, to će nastaviti raditi bez da mu to predstavlja problem. Oni koji su izrabljivani plaćaju račun. Njihov je zadatak da primjete obmanu i shvate stvarnost. Za kapital sve je dobro onako kako je, iako se temelji na najvećem iluzionističkom spektaklu na svijetu.

Iskorištavani osjećaju nostalgiju za tom iluzijom. Navikli su se na lance i privrženi su im. Ponekad sanjaju o zavodljivim ustancima i lokvama krvi, ali zasljepljuju ih riječi novih političkih vođa. Revolucionarna stranka proširuje obmanjujuću perspektivu kapitala do tolikih razmjera da ih ovaj posljednji ne bi nikada mogao postići sam.

Kvantitativna iluzija ponovno odnosi pobjedu.

Iskorištavani se novače, broje, zbrajaju, njihove agresivne parole uznemiruju buržuje. Što je veći broj onih koji se pridružuju, tim veći postaju zahtjevi i bahatost njihovih vođa. Oni kuju svoje osvajačke planove. Nova moć se uzdiže nad ostacima stare. Bonaparteov se duh zadovoljno smije.

Naravno, duboke se promjene predviđaju u kodeksu obmana, ali sve treba biti podređeno kvantitativnom nagomilavanju. Povećanjem vojnih snaga moraju se povećati i revolucionarni zahtjevi. Sukladno tomu, mora se povećavati i stopa društvenog profita koji zamjenjuje privatni profit. Time kapital ulazi u novu obmanjujuću i spektakularnu fazu. Stare potrebe potisnute su novim etiketama. Bog proizvodnosti i dalje vlada bez suparnika.

VIII

Neće biti revolucije, sve dok se Kozaci ponovno ne spuste.

— Coeurderoy

Igra unutar logike kapitala je zagonetna i proturječna. Kapital je koristi kao dio tržišnog spektakla, i na taj način postaje dvosmislen iako, inače, to nije. Obmanjujuća struktura kapitalističke proizvodnje nameće tu njegovu dvosmislenost. Time igra postaje obustava proizvodnje, dašak „spokojstva“ u svakidašnjem životu. Na taj način postoji programiranje igre i njegovo scensko korištenje.

Izvan vlasti kapitala, igra je skladno strukturirana zahvaljujući svom kreativnom potencijalu. Nije vezana uz neku od predstava koju joj nameće proizvodnja, jer se razvija samostalno. Samo u takvoj stvarnosti igra je vesela, prava radost. Ne „obustavlja“ tugu razdora koju uzrokuje proizvodnja već, naprotiv, ostvaruje je do kraja, postaje sudionikom stvarnosti života i na taj se način suprotstavlja smicalicama stvarnosti smrti – čak i kroz igru – kako bi tuga bila manje tužna.

Oni koji razaraju stvarnost smrti bore se protiv mitskog kraljevstva kapitalističke obmane, kraljevstvo koje, stremeći prema vječnosti, zapada u relativnost. Radost razaranja proizlazi iz igre razornog djelovanja, iz prepoznavanja duboke tragedije koju radost pretpostavlja, iz svjesnosti o snazi entuzijazma koji može uništiti mrežu smrti. To nije suprotstavljanje strave stravi, tragedije tragediji, smrti smrti, već suprotstavljanje radosti stravi, radosti tragediji, radosti smrti.

Ako netko ubije policajca, ne preuzima ulogu suca koji nastoji brzo isprati sa sebe krv od prethodnih presuda. Sudovi i presude su, isto tako, dio spektakla kapitala, čak i kad revolucionari igraju svoju ulogu. Ako netko ubije policajca, time se ne mjeri ni njegova odgovornost niti se to ne računa kao klasni sukob. Ne može se programirati način kako promatrati odnose između revolucionarnog pokreta i izrabljivača, već se neposredno odgovara na potrebu ko-

nja. Bez ukrasa, bez dugih analitičkih premisa, bez složenih teorija. Napadaju. Drugovi se poistovjećuju s tim strukturama. Odbacuju organizacije ravnoteže moći, čekanja, smrti. Njihovo djelovanje je konkretna kritika stava čekanja i samoubojstva tih organizacija. Anatema! Sigurno je došlo do provokacije.

Udaljavaju se od tradicionalnih obrazaca „vođenja“ politike. Djeluju jako kritički na sam pokret. Koriste se ironijom. Ali ne u zatvorenom uredu pisca već među ljudima, na ulicama. U istim se problemima nalaze kako slugе gazdi, koji su već službeno prepoznati, tako i revolucionarni vođe daleke i bliske prošlosti. Propituje se mentalni sklop malog šefa i vođe grupe. Anatema! Kritika je prihvatljiva samo ako je usmjerena protiv gazde i ako se izriče na temelju pravila koje je odredila povijesna tradicija klasne borbe. Svatko tko izlazi iz određenih granica je provokator.

Muka nam je od sastanaka, čitanja klasika, beskorisnih prosvjeda, teorijskih rasprava do iznemoglosti, beskonačnih razlikovanja, dosade i bijede nekih političkih analiza. Od svega ovog draže nam je voditi ljubav, pušiti, slušati glazbu, hodati, spavati, smijati se, igrati se, ubijati policajce, slomiti noge novinarima, presuđivati sucima, dizati u zrak policijske postaje. Anatema! Borba je legitimna samo kada je shvate vođe revolucije. U suprotnom, mogla bi biti u pitanju samo provokacija, jer time bi prijetila opasnost da izgube kontrolu nad situacijom.

Požuri družе, pucaj odmah na policajca, na suca, na gazdu, dok nije došla nova policija koja će te spriječiti u tome.

Požuri reći ne, prije nego te nova represija uvjeri da je reći ne besmisleno i ludo i da je dobro prihvatiti gostoljubivost ludnica.

Požuri napasti kapital prije nego ga nova ideologija učini svetim.

Požuri odbiti rad prije nego ti neki novi sofist opet kaže kako „rad oslobađa“.

Požuri igrati se. Požuri naoružati se.

Lijepo je zbrajati se. Osjećamo se jakima. Sindikati se zbrajaju. Stranke se zbrajaju. Šefovi se zbrajaju. Zbrajamo se i mi. Svi u krug.

A kada završimo sa zbrajanjem, trudimo se da stvari ostanu onakve kakve jesu. Ako je promjena baš potrebna, onda je najbolje da to učinimo bez da to itko primjeti. Lako je prodrijeti u duhove.

Politika se povremeno razotkriva. Kapital često nailazi na genijalna rješenja. Tada se socijalni mir obrušava na nas. Grobna tišina. Obmana postaje toliko opća da spektakl proždire gotovo sve raspoložive snage. Sve je tiho. Tada se razotkrivaju mane i monotonija predstave. Zastor se podiže kad su nepredviđeni događaji. Kapitalistička mašinerija podliježe udarcima. Tada otkrivamo revolucionarni angažman. Dogodilo se šezdesetosme. Svima su oči ispale od iznenađenja. Svi su bili bijesni do krajnjih granica. Brdo letaka i brošura i novina i knjiga. Mogao si se ugušiti u njima. Stare ideološke razlike izredale su se poput velikog broja drvenih vojnika. I anarhisti su ponovno pronašli same sebe. Učinili su to pozivajući se na povijest, kako trenutak zahtjeva. Svi su tupavi. I anarhisti su tupavi. Kada bi se netko probudio iz sna spektakla, pogledao bi oko sebe u potrazi za prostorom i zrakom i ugledavši anarhiste rekao bi samom sebi: napokon! evo s kim želim biti. Potom bi shvatio koju je glupost pomislio. Ni u tom smjeru stvari nisu bile onakve kakve su trebale. I ondje: tupost i spektakl. Netko je bježao od svega toga. Zatvarao se u samog sebe. Gubio je entuzijazam. Prihvaćao je igru kapitala. I ako to ne bi prihvatio onda bi ga prognali, svi, čak i anarhisti.

Šezdesetmaška mašinerija je stvorila najbolje službenike nove tehnobirokratske Države. Ali stvorila je i neka protutijela. Procesi kvantitativne obmane postali su vidljivi. S jedne strane su dobili novi poticaj kako bi izgradili novu viziju tržišnog spektakla, a s druge strane pretrpjeli su i neke poraze.

Beskorisnost sukoba na polju proizvodnje postala je jasna. Zauzimate tvornice, njive, škole, kvartove i sami upravljajte njima, govorili su stari anarhistički revolucionari. Dokinimo moć u svim njezinim oblicima, pridodali bi. Ali nisu ulazili dublje, nisu prikazivali

pravu stvarnost problema. Iako su znali koliko je ozbiljan i raspostranjen, rađe su ga skrivali u nadi da će stvaralačka spontanost revolucije učiniti svoje. Dok su čekali rezultat takve spontanosti, i dalje su htjeli kontrolirati sredstva proizvodnje. Tvrdili su da što god se dogodilo, kojigod bio stvaralački oblik revolucije, moraju posjedovati sredstva proizvodnje. U suprotnom, neprijatelj će ih poraziti na proizvodnom polju. A kako bi to postigli prihvaćali su sve kompromise. Kako se ne bi previše udaljili od mogućnosti donošenja spektakularnih odluka, gradili su drugačiji oblik spektakla, koji je ponekad bio isto tako mračan.

Obmana spektakla ima svoja pravila. Tko želi njome upravljati mora podlijegati tim pravilima. Mora ih poznavati, nametati ih i zaklinjati im se. Prvo pravilo je da proizvodnja djeluje na sve. Tko ne proizvodi nije čovjek, revolucija nije za njega. Zašto bismo trebali tolerirati parazite? Zar ne bismo trebali raditi umjesto njih? Zar ne bismo trebali osigurati i njihov opstanak? I osim toga: zar ne izgledaju svi ti ljudi nejasnih ideja, koji žele raditi po svom nahođenju, „objektivno” djelotvorni za kontrarevoluciju? Dakle, bolje ih je napasti čim prije. Neka se zna tko su naši saveznici i s kim želimo biti. Ako želimo ulijevati strah moramo to činiti zajedno, savršeno postrojeni u red, i neka nitko ne stavlja noge na stol ili spušta hlače.

Organizirajmo našu posebnu strukturu. Trebali bi stvoriti militante koji savršeno znaju metode borbe u području proizvodnje. Revoluciju će povesti samo proizvođači, a mi ćemo biti ondje kako bi ih spriječili da čine gluposti.

Ne. Sve to je pogrešno. Na koji ćemo ih način spriječiti da čine gluposti? Na polju organizacijskog spektakla obmane postoje neki koji su puno glasniji od nas, i imaju snage za prodaju. Bori se na radnom mjestu. Bori se za obranu rada. Bori se za proizvodnju.

Kada ćemo prekinuti krug? Kada ćemo prestati same sebe gristi za rep?

kao mi. Naša se teorija poistovjećuje s praksom i strategijom naših organizacija.

Postoje mnoge razlike između nas i autoritaraca, ali one nestaju u zajedničkoj vjeri u povijesnu organizaciju. Anarhija će se postići djelovanjem ovih organizacija (temeljne razlike uviđaju se u metodi pristupanja). Ova vjera ukazuje na jako bitnu stvar: zahtjev naše cjelokupne racionalne kulture da objasni samoj sebi kretanje stvarnosti i to na progresivni način. Ova se kultura temelji na pretpostavci o nepovratnosti povijesti i analitičkoj sposobnosti znanosti. Sve to nam omogućuje da razmišljamo o sadašnjem trenutku kao o spajanju svih pokušaja iz prošlosti, kao o najvišoj točki u borbi protiv moći tame (izrabljivanje kapitala). Time bismo trebali biti apsolutno napredniji od naših predaka, sposobni da razradimo i upravljamo teorijom i organizacijskom strategijom kao rezultatom zbroja svih prošlih iskustava.

Svatko tko ne prihvati ovakvo objašnjenje nalazi se van stvarnosti pošto je i ona po definiciji isto što i povijest, razvoj, znanost. Tko je odbacuje protupovijestan je, proturazvojan i protuznansven. Presude bez žalbe.

Potpomognuti takvim ideološkim oklopom krećemo na trgove. Ovdje se suočavamo s drugačijim načinom borbe, koji se temelji na stvarima koje ne ulaze u okvir naših analiza. Jednog lijepog jutra, kada policajci počnu pucati tijekom mirnog prosvjeda, kojeg je policija i odobrila, sustav reagira i drugovi pucaju, policajci padaju. Anatema! Prosvjed je bio miran. Pošto se sveo na banalnu uličnu borbu, sigurno je došlo do provokacije. Ništa ne smije izlaziti iz savršene slike naše ideološke organizacije pošto nije samo „dio“ stvarnosti, već je „cjelokupna“ stvarnost. S one strane: ludost i provokacija.

Uništavaju se supermarketi, trgovine, pljačkaju se skladišta hrane i oružja, spaljuju se velika vozila. To je napad na tržišni spektakl i to na njegove najvidljivije oblike. Strukture koje se tek počinjaju oblikovati idu u tom smjeru. Odjednom počinju dobivati oblik s minimumom nužno potrebnog preventivnog strateškog usmjere-

Nepriznavanje nove revolucionarne stvarnosti potiče teorijsko i strateško nepriznavanje revolucionarne sposobnosti samog pokreta. Ukoliko se ne razrade unutarnja teorijska pitanja, ne može se tvrditi da je neposredno djelovanje nužno samo zato što su neprijatelji jako blizu. Sve to krije sposobnost suočavanja s novom stvarnošću pokreta, nesposobnost izbjegavanja grešaka iz prošlosti, čije su duboke posljedice vidljive još i danas. Takvo zatvaranje potiče racionalističku političku obmanu.

Kategorije osvete, vodstva, partije, avangarde, kvantitativnog rasta imaju smisla samo u okvirima našeg društva, a taj smisao pridonosi vječnom trajanju moći. Promatrajući s revolucionarnog gledišta, odnosno s gledišta potpunog i trajnog uklanjanja moći, ove kategorije više nemaju smisla.

Krećemo li se u ne-mjestu zvanom utopija, unutar izvrnute etike rada, u okvirima ostvarene radosti ovdje i sada, nalazimo se unutar sustava pokreta koji je jako udaljen od povijesnih oblika svoje organizacije.

Ovaj se sustav stalno mijenja čime se izbjegava mogućnost njegovog ukopavanja. Njegova karakteristika je samoorganizacija proizvođača na radnom mjestu i istovremeno samoorganizacija oblika borbe za odbijanje rada. To nije prisvajanje sredstava proizvodnje putem povijesnih organizacija, već odbijanje proizvodnje poticanjem organizacijskih struktura koje se stalno mijenjaju.

Ista stvar se događa u nesigurnoj stvarnosti. Potaknut bijegom od dosade i otuđenja, sustav se temelji na samoorganizaciji. Uvlačenje programiranog i nametnutog cilja od strane organizacije koja je nastala van tih struktura predstavlja ubojstvo pokreta, povratak tržišnom spektaklu.

Većina nas zamišlja revolucionarnu organizaciju na takav način. Čak i anarhisti koji odbacuju autoritarno upravljanje organizacijom, ne odriču se tih povijesnih tekovina. Na taj način uviđamo da se proturječna stvarnost kapitala može napasti sličnim sredstvima. To radimo jer smo uvjereni da su takva sredstva legitimna, jer proizlaze iz tog sukoba s kapitalom. Ne priznajemo da netko ne misli

IV

Nakazni čovjek uvijek nalazi ogledala koja ga čine lijevijim.

— de Sade

Koja je to ludost ljubav prema radu!

Koju scensku spretnost posjeduje kapital kad je uspio da izrabljivani ljudi zavole izrabljivanje, osuđeni na vješanje uže, a robovi lance.

Ovakvo idealiziranje rada ubilo je revoluciju. Uvođenje buržuj-ske etike proizvodnje oslabilo je pokret izrabljivanih, oslabilo ga je nešto što mu je potpuno strano i suprotno. Ne čudi što su se sindikati prvi iskvarili, upravo zbog toga što su najbliži upravljanju proizvodnim spektaklom.

Etici proizvodnje treba suprotstaviti estetiku nerada.

Zadovoljenju spektakularnih potreba, koje je nametnulo tržišno društvo, treba suprotstaviti zadovoljenje prirodnih potreba čovjeka, uzimajući u obzir primarnu i temeljnu potrebu: potreba za zajedništvom.

Na taj način kvantitativna procjena pritiska potreba nad čovjekom je izvrnuta. Potreba za zajedništvom mijenja druge potrebe i njihov pritisak na čovjeka.

Bijeda čovjeka, koji je predmet izrabljivanja, smatra se temeljem budućeg iskupljenja. Kršćanstvo i revolucionarni poketi pružali su si ruke kroz povijest. Treba patiti kako bi zaslužili raj ili stvorili klasnu svijest koja će dovesti do revolucije. Bez radne etike, marksistički pojam „proletarijata“ ne bi imao nikakvog smisla. Ali radna etika je rezultat buržujskog racionalizma, rezultat koji je omogućio buržujima da pridobiju vlast.

Korporativizam je uskrasnio kroz pukotine proleterskog internacionalizma. Svatko se bori unutar vlastitog sektora. U krajnjoj liniji, stvara veze (putem sindikata) sa sličnim sektorima u drugim državama. Jedinostvenosti multinacionalnih kompanija suprotstavlja se

jedinstvenost međunarodnih sindikalnih središnjica. Krenimo u revoluciju, ali spasimo stroj, sredstvo proizvodnje, mitski predmet koji reproducira povijesnu vrijednost buržuja, koja je sada postala baštinom proletarijata.

Nasljednik sudbine revolucije predodređen je postati potrošačem i glavnim glumcem budućeg spektakla kapitala. Revolucionarna klasa idealizirana je do te mjere da je se smatra korisnikom sudbine klasnog sukoba, ali ona nestaje u idealizmu proizvodnje. Kada se izrabljivani zatvore u jednu klasu, tada se potvrđuju svi elementi iluzije spektakla, isti oni elementi koji su svojstveni buržujskoj klasi.

Kako bi izbjegli globalni projekt kapitala, izrabljivani mogu odabrati jedino put koji vodi k odbijanja rada, proizvodnje, političke ekonomije.

U društvu koje se temelji na radu, odbijanje rada ne smije se miješati s „nedostatkom rada“. Marginalac traži posao. Ne može ga naći. Zatvara se u samog sebe. Osuđuje ga se. Sve se svodi na sveobuhvatno upravljanje proizvodnim spektaklom. Kapitalu su potrebni kako proizvođači tako i osobe koje nisu namirene. Samo što je ravnoteža labilna. Proturječja se razbuktavaju i uzrokuju brojne krize unutar kojih je moguće revolucionarno djelovanje.

Dakle, odbijanje, uništenje rada je potvrda potrebe za ne-radom. Potvrđuje se da čovjek može proizvesti i ostvariti samog sebe putem ne-rada, putem raznih poticaja koje mu potreba za ne-radom pruža. Ako se pojam uništenja rada sagledava sa stajališta radne etike tada ostajemo zatečeni. Ali kako? Puno ljudi traži posao, nezaposleni su, a mi pričamo o „uništavanju rada“? Duh ludizma budi se kako bi preplašio revolucionare koji su pročitali sve klasike. Plan frontalnog i kvantitativnog napada na snage kapitala mora ostati isti. Nisu važni neuspjesi i patnje iz prošlosti, nisu bitne sramote i izdaje. Samo naprijed, s vjerom u bolje sutra, samo naprijed!

Kako bi uplašili proletere i nagnali ih da se pridruže statičnom okruženju klasnih organizacija (ulizivačke stranke, sindikati i pokreti), dovoljno je sjetiti se u što se pretvorio koncept „slobodnog

Osim krize i proturječja koje nerazvijenost pretpostavlja, osim bijede i gladi, kapital će morati voditi posljednju, odlučujuću bitku s dosadom.

I revolucionarni pokret morat će voditi svoje bitke. Ne samo one tradicionalne protiv kapitala nego i nove, protiv sebe samog. Dosađa ga napada iznutra, stvara pukotine, postaje neizdržljiv i neprikladan za život.

Pustimo na miru ljubitelje spektakla kapitala, koji u potpunosti prihvaćaju svoje uloge. Oni stvarno misle da se reformama može nešto promijeniti. Ali takvo razmišljanje nije ništa drugo nego paravan, jer dobro znaju da je promjena uloga jedno od pravila sustava. Postepeno mijenjanje stvari samo koristi kapitalu.

Zatim postoji i revolucionarni pokret u kojemu ne nedostaju oni koji riječima napadaju moć kapitala. Oni brkaju pojmove. Nitko nije pod dojmom njihovih velikih riječi, a ponajmanje kapital. On ih, ustvari, podmuklo koristi za najsloženije uloge u sklopu svog spektakla. Kada mu je potreban solist, tada na scenu stupa jedan od njih. Rezultat je poražavajući.

Istina je da se mora slomiti spektakularni mehanizam robe, prodrijeti u područje vlasti kapitala, u središte odlučivanja, u jezgru same proizvodnje. Zamislite koja bi to bila prekrasna erupcija radosti, ogroman kreativni skok unaprijed, nevjerojatni cilj „bez cilja“.

Ipak, jako je teško prodrijeti radosno, sa simbolima života, u mehanizme kapitala. Oružana borba često je simbol smrti, ali ne zbog toga što se njome ubijaju gazde i njihove sluge već zbog toga što se time nameće sustav dominacije smrti. Kada bi bila drugačije osmišljena, ona bi stvarno bila radost u akciji, bila bi u mogućnosti slomiti temeljne uvjete koje nameće tržišni spektakl kao, na primjer, vojnu hunt, osvajanje vlasti, avangardu.

Nerazumijevanje je drugi neprijatelj revolucionarnog pokreta. Zatvaranje očiju pred novim uvjetima sukoba, čime se žele nametnuti modeli iz prošlosti, koji su već odavno postali dio spektakularnog upravljanja robom.

i dobrovoljno identificirana dimenzija, koja čini drukčijim sučeljanje s kapitalom.

VII

Život je tako dosadan da nam ne preostaje ništa drugo nego potrošiti svu našu plaću na posljednje odjelo ili na posljednju košulju. Braćo i sestre, koje su vaše prave želje? Sjesti u Drugstore, izgubljenog pogleda koji bulji u prazno, kojemu je dosadno, ispijajući kavu bez okusa? Ili, možda dignuti ga u zrak ili zapaliti.

– The Angry Brigade

Velební spektakl kapitala uvalio nas je preko glave. Naizmjenice, glumce i gledatelje. Uloge se mijenjaju, u jednom trenutku mi promatramo širom otvorenih očiju, a u drugom trenutku drugi promatraju nas. Svi smo ušli u kristalnu kočiju, iako smo znali da se radi o tikvi. Dobra vila izigrala je našu kritičku svijest. Sada moramo pristati na igru. Bar do pola noći.

Glad i bijeda još uvijek su pokretačke snage revolucije, dok kapital i dalje širi svoj spektakl. Razmišlja o uvođenju novih glumaca. Najveći svjetski spektakl neugodno će nas iznenaditi. Sve je složeniji i organiziraniji. Novi klaunovi pripremaju se za dolazak na govornicu. Nove će se zvijeri ukrotiti.

Pobornici kvantitete, odnosno ljubitelji aritmetike, prvi će ući i ostat će zabljesnuti svjetlima iz prvih redova. Za sobom će voditi mase gladnih i ideologije iskupljenja.

Njihovu ozbiljnost, ipak, neće moći uništiti. Smijeh će im biti najveća prijetnja. Radost je smrtonosna u okviru spektakla kapitala. Ovdje vlada tmurno i mrtvačko ozračje, sve je ozbiljno i uredno, sve je racionalno i programirano, upravo zbog toga što je lažno i nestvarno.

vremena“ odnosno obustave rada. Spektakl birokratskih organizacija slobodnog vremena stvoren je upravo kako bi potisnuo čak i najmaštovitije duhove. Ali taj način djelovanja nije ništa drugo doli totalni rat, koji predstavlja temelj cjelokupnog spektakla.

Potreba za zajedništvom mijenja sve. Zahvaljujući potrebi za zajedništvom sama potreba za ne-radom od negativne (suprotstavljenost radu) postaje pozitivna: potpuno raspolaganje pojedinca samim sobom, potpuna mogućnost slobodnog izražavanja, razbijanje svih obrazaca čak i onih koji se smatraju temeljnima i neuništivima, poput obrasca proizvodnje.

Ali revolucionari su odgovorne osobe i strah ih je uništiti sve obrasce uključivši revoluciju, ukoliko bi predstavljala prepreku za potpuno ostvarenje ideje. Strah ih je da ne ostanu kratkih rukuva. Zar ste ikad upoznali revolucionara bez projekta za revoluciju? Jasno određeni i izloženi projekt širokim masama? Kakav je to revolucionar koji želi uništiti obrazac, ovojnicu, temelje revolucije? Obrušavajući se na koncepte poput kvantifikacije, klase, projekta, obrasca, povijesne uloge i slične starinske koncepte, nastaje opasnost da ne bude više nikakvog posla, da budu prisiljeni reagirati u stvarnosti, skromno poput mnogih drugih, poput milijuna ljudi koji revoluciju grade dan za danom bez da očekuju neki znak sudbonosnog roka. A da bi se to učinilo potrebno je biti hrabar.

S kvantitativnim obrascima i igricama ostaje se u prividu, odnosno u obmanjujućem projektu revolucije kao proširenju spektakla kapitala; poništenjem etike proizvodnje neposredno se ulazi u revolucionarnu stvarnost.

Razgovarati o tome je teško. Jer ne bi imalo smisla razgovarati o tome kroz neki traktat. Nedostajao bi cilj kada bi netko sveo te probleme na potpunu i definitivnu analizu. Najbolji oblik bi bio prijateljski i neobavezan razgovor kojim bi se mogla ostvariti pronicljiva i magična igra riječi.

Stvarno je proturječno ozbiljno razgovarati o radosti.

V

*Ljetne noći su nesnosne. U malim sobama loše se spava:
to je noć uoči Giljotine.*

– Zo d'Axa

Čak i izrabljivani imaju vremena za igru. Ali njihova igra nije radosna, već je sablasna liturgija. Očekivanje smrti. Obustava rada koja se koristi za oslobađanje od nasilnog naboja nakupljenog u procesu proizvodnje. U lažnom svijetu robe i sama igra je lažna. Varamo se ako mislimo da se igramo jer, usvari, samo jednolično ponavljamo igru uloga koju je kapital odredio.

Kada shvatimo kakvi su procesi izrabljivanja, prvo što nam padne na pamet je osveta, a posljednja je radost. Oslobađanje se doživljava kao ponovno uspostavljanje ravnoteže koju je zlo kapitala uništilo, a ne kao stvaranje svijeta igre koji će zamijeniti svijet rada.

To je prva faza napada na šefove. Faza neposredne svijesti. Ono što nas pogađa su lanci, bič, zatvorski zidovi, seksualne i rasne zapreke. Sve to treba nestati. Zato posežemo za oružjem i obrušavamo se na protivnika, na odgovornog.

U noći giljotine postavljaju se temelji za novi spektakl, kapital obnavlja svoju snagu: prvo se kotrljaju glave šefova, a zatim revolucionara.

Nije moguće provesti revoluciju samo pomoću giljotine. Osveta je predvorje za stvaranje predvodnika. Tko se želi osvetiti treba vođu. Vođa koji će osigurati pobjedu i ponovno uspostaviti povrijeđenu pravdu. A tko se želi osvetiti, prisiljen je osvetiti vlasništvo nad nečim što mu je bilo oduzeto. Do krajnje apstrakcije: oduzimanje viška vrijednosti.

Svijet budućnosti mora biti svijet u kojem će svi raditi. Dobro! Na taj ćemo način nametnuti ropstvo svima osim onima koji će paziti da se provodi i time će postati novi šefovi.

Bilo kako bilo, gazde moraju „platiti“ za svoje pogreške. Dobro! Na taj ćemo način u okvir revolucije, osim pojmova „dug“ i „platiti“,

stavlja prvu negaciju. Potraga za radošću može se odvijati samo u potrazi za igrom.

Time igra dobiva drugačije značenje od onoga kojeg joj pridajemo u okviru kapitala. Igra, koja se poput vedre dokolice suprotstavlja odgovornosti života, je lažni i izobličeni prikaz prave stvarnosti igre. U stvarnoj borbi protiv kapitala, u aktualnoj fazi sučeljavanja i njemu povezanih proturječja, igra nije „igračka“, već oružje za borbu.

Čudnom ironijom uloge se obrću. Ako je život ozbiljna stvar, smrt je iluzija, jer dok živimo, smrt ne postoji. Kraljevstvo mrtvih odnosno kraljevstvo kapitala, koje negira naše ljudsko postojanje i svodi nas na „stvari“, „izgleda“ da je jako ozbiljno, metodično, disciplinirano. Ali njegov posesivni paroksizam, stalna etička strogost, zaludenost „djelovanjem“ kriju veliku obmanu: ispraznost tržišnog spektakla, beskorisnost nedefinirane akumulacije, apsurd izrabljivanja. Dakle, ozbiljnost svijeta rada i proizvodnje kriju najveći nedostatak ozbiljnosti.

Suprotno tomu, negacija tog zatupljenog svijeta odnosno potraga za radošću, snovima, u svom potvrđenom „nedostatku ozbiljnosti“ krije najveću ozbiljnost života: negaciju smrti.

I u fizičkom okršaju s kapitalom igra može poprimiti različite oblike. Mnoge stvari mogu se činiti „zbog igre“, kao stvari koje inače činimo zbog „ozbiljnosti“, noseći našu masku smrti, koju smo posudili od kapitala.

Igra je određena životnim porivom, uvijek novim, uvijek u pokretu. Ako djelujemo kao da se igramo, onda taj poriv postaje dio našeg djelovanja. Oslobađamo se od smrti. Igra nas održava na životu. Daje nam osjećaj za životom. U drugom slučaju, sve shvaćamo kao zadatak, kao nešto što „moramo“, kao obvezu.

U tom uvijek novom osjećaju, koji je sušta suprotnost otuđenju i ludosti kapitala, možemo uočiti radost.

Radost daje mogućnost raskida sa starim svijetom i oblikovanje novih ciljeva, različitih potreba i vrijednosti. Iako se radost sama za sebe ne može smatrati čovjekovim ciljem, svakako je privilegirana

koji prima loptu, koju ti je bacila vječna prijateljica za igru, tebi u središte, s jedinim mogućim zaletom, u jednom od onih velikih, božanskih lukova nad kojima su izgrađeni mostovi, samo tada znati primiti je snaga – ne tvoja, već cijelog svijeta.

– Rilke

Svatko misli da je iskusio radost. Svatko od nas, bar jednom je pomislio da se raduje svom životu.

Ipak, takvo iskustvo radosti uvijek je pasivno. Radost nam se dogodi. Ne možemo „željeti” našu sreću, kao što ne možemo prisiliti radost da nam se vrati.

Ta udaljenost između nas i radosti ovisi o činjenici što smo „udaljeni” od nas samih, rastrgani u procesu izrabljivanja.

Tijekom cijele godine radimo kako bismo doživjeli „radost” godišnjeg odmora. Kada stigne, osjećamo „obvezu” da se radujemo činjenici da smo na odmoru. To je mučenje poput drugih. Isto vrijedi za nedjelju. Nezamisliv dan. Izbljeđivanjem obmane slobodnog vremena uviđamo ispraznost tržišnog spektakla u kojem živimo.

Isti odsutni pogled bulji u polupraznu čašu, televiziju, nogometnu utakmicu, injekciju heroina, ekran u kinu, duge redove automobila, svjetleće reklame, montažne vile koje su uništile krajolik.

Tražiti „radost” u srži jedne od mnogih „predstava” kapitalističkog spektakla je ludost. Upravo kapital to i želi. Iskustvo slobodnog vremena, kojeg određuju naši izrabljivači, je smrtonosno. Navode te da poželiš raditi. Na kraju, sigurna smrt postaje draža od prividnog života.

Nikakvu stvarnu radost ne možemo stvoriti iz racionalnog mehanizma kapitalističkog izrabljivanja. Radost nema kruta pravila koja je određuju. Ipak, moramo željeti vlastitu radost. U protivnome smo izgubljeni.

Snaga volje potiče potragu za radošću. Odlučna negacija uvjeta odnosno vrijednosti koje je postavio kapital. Vrijednost rada pred-

koji su tržišnog podrijetla, vratiti kršćansku etiku grijeha, osude i iskupljenja.

Sve je to dio spektakla. Kada njime ne upravlja izravno moć, može ga se s lakoćom preuzeti. Obrtanje uloga dio je dramaturške metode.

Tijekom klasnog sukoba, u određenom trenutku, moguće je da napad oružjem osvete i kazne bude neizbježan. Moguće je da pokret ne posjeduje drugo. I tada je vrijeme za giljotinu. Ali revolucionari moraju biti svjesni ograničenosti tog oružja. Ne mogu obmanjivati sebe i druge.

U paranoičnom okviru racionalizirajuće mašinerije zvane kapital čak i pojam revolucije osvete može postati dio neprestanih promjena spektakla. Prividni pokret proizvodnje odvija se pod blagoslovom ekonomske znanosti, ali, u biti, se temelji na obmanjujućoj antropologiji podijele poslova.

Nema radosti u radu. Čak ni u samoupravnom radu. Revolucija se ne može svesti na promjenu organizacije posla. Ne samo na to.

Nema radosti u žrtvovanju, smrti, osveti, nema je ni u međusobnom brojanju. Brojke su negacija radosti.

Tko želi živjeti ne može proizvoditi smrt. Prolazno prihvatanje giljotine dovodi do njezine institucionalizacije. Ali isto tako, onaj tko voli život ne baca se u zagrljaj svom izrabljivaču. U protivnome, mrzio bi život i obožavao bi žrtvovanje, samokažnjavanje, rad, smrt.

Unutar groblja rada, stoljeća izrabljivanja stvorili su brdo osvete. Na tom brdu ravnodušno sjede vođe revolucionarnog pokreta. Proučavaju koji je najbolji način da iskoriste brdo. Nasilni naboj osvete mora biti usmjeren prema interesima nove kaste na vlasti. Simboli i zastave. Lozinke i složene analize. Ideološki aparat stoji na raspolaganju za bilo što.

Etika rada omogućava takvo iskorištavanje. Onaj tko voli raditi želi pridobiti sredstva proizvodnje, ne želi i dalje hodati naslijepo. Iz iskustva zna da su šefovi iza sebe imali moćnu organizaciju koja im je omogućila izrabljivanje. Misli da će samo organizacija koja

je u istoj mjeri moćna i savršena omogućiti oslobođenje. Treba sve isprobati kako bi se spasio rast proizvodnje.

Koja ogromna varka. Etika rada je kršćanska etika žrtvovanja, etika šefova na temelju koje su se tijekom povijesti dogodili brojni pokolji zabrinjavajućom revnošću.

Ti ljudi ne shvaćaju da se ne mora proizvoditi višak vrijednosti, da iako se može proizvoditi, može se i odbiti. Protiv rada može se potvrditi volja za ne-proizvodnjom, koja se može boriti ne samo protiv ekonomskih struktura šefova, već i protiv onih ideoloških struktura koje prožimaju cjelokupnu zapadnu filozofiju.

Od presudne je važnosti shvaćanje da etika rada predstavlja temelj kvantitativnog revolucionarnog projekta. Ne bi imalo smisla da revolucionarne organizacije pričaju protiv rada u okviru svoje logike kvantitativnog rasta.

Estetika radosti, koja bi trebala zamijeniti etiku rada, ne sprječava život, kako tvrde mnogi zabrinuti drugovi. Na pitanje što ćemo jesti, može se mirne duše odgovoriti: ono što ćemo proizvoditi. Samo što tada proizvodnja neće više biti područje unutar kojeg se čovjek samoostvaruje, već će tu ulogu preuzeti igra i radost. Proizvodnja više neće biti odvojena od prirode, neće se stapati s njom samo kad proizvod bude gotov, već će biti dio same prirode. Na taj će način obustava proizvodnje biti moguća u svakom trenutku, odnosno kada će biti dovoljno proizvoda. Samo radost će bit nezaustavljiva. Nepoznata sila uštogljenim beskičmenjacima našega doba. Sila koja će umnožiti bar za tisuću puta kreativni impuls revolucije.

Društveno bogatstvo komunističkog svijeta ne mjeri se akumulacijom viška vrijednosti, iako njime upravlja manjina zvana proletarijat. Ovakva situacija ponovno stvara moć i na taj način odbacuje temelj same anarhije. Društveno bogatstvo komunizma ovisi o potencijalu koji život ima nakon revolucije. Kapitalističko nagomilavanje ne smije zamijeniti kvantitativno nagomilavanje (iako bi njime upravljala neka stranka) već kvalitativno nagomilavanje. Revolucija života zamjenjuje običnu ekonomsku revoluciju. Proizvod-

ni potencijal zamjenjuje ustaljenu proizvodnju. Radost zamjenjuje spektakl.

Odbacivanjem tržišta spektakla kapitalističke obmane nametnut će se novi oblik razmjene. Od kvantitativne nestvarne razmjene prijeći će se na kvantitativnu stvarnu razmjenu. Protok se neće temeljiti na predmetima odnosno na njihovoj nestvarnoj reifikaciji, već na značaju koji će predmet imati za život. A značaj „za život” mora biti smisao života, a ne smrti. Ovi će predmeti biti ograničeni na određeni trenutak kada će se razmijenjivati i imat će uvijek drukčije značenje, ovisno o situaciji koja će odrediti razmjenu.

Istom predmetu pridavat će se „vrijednosti” koje se međusobno mogu duboko razlikovati. Bit će personificiran. Bit će mu nepoznata proizvodnja u okviru kapitala kakvu je mi poznajemo. Sama razmjena imat će smisla ako bude promatrana kao odbacivanje neograničene proizvodnje. Ne postoji oslobođeni rad.

Ne postoji sveobuhvatan rad (fizički i intelektualni). Ono što postoji je podjela rada i prodaja radne snage odnosno kapitalistički svijet proizvodnje. Revolucija će biti uvijek i samo negacija rada, afirmacija radosti. Svaki pokušaj nametanja ideje o radu „kao radu” bez izrabljivanja, o „samoupravljanom” radu, o radu u kojem izrabljivana osoba prisvaja proizvodni proces u cjelosti je zabluda.

Koncept samoupravljanja u proizvodnji vrijedi samo u okviru borbe protiv kapitala, odnosno ne može se odijeliti od ideje samoupravljanja borbom. Kad borba prestaje, samoupravljanje se svodi na samoupravljanje vlastitim izrabljivanjem. Kada borba završi slavno, samoupravljanje proizvodnjom postaje suvišno, jer nakon revolucije suvišna je i reakcionarna organizacija proizvodnje.

VI

Dokle god primaš ono što bacaš, to je samo spretnost i beznačajna pobjeda; samo ako odjednom postaneš onaj